

ЗМІСТ

Передмова	10
Що??? Я і армія?! Хай Бог милує!	12
Чому перед смертю так хочеться в туалет?	18
Майстерклас «Як справляти природні потреби в окопі» (Вразливим не читати!)	25
Зоопарк	27
Кіт	28
Дитячий садочок	35
Мій найближчий друг. І моє альтер еґо	37
Курка, яйка, млеко...	38
Сатаністи	42
Жовтий автобус	43
Страх	44
Білборд-рятівник	48
Обмежений горизонт планування	50
Інтерсіті. Потяг Краматорськ — Київ	55
Ящик з макаронами!	56
Невигадані історії	57
Війна погано пахне	58
І шо?	60
АГС	62
Базель	67
Майстер	72
Граф	78
Лось	84

СЗЧ, ВЛК, ВСП та інші страшні слова	91	Чорний гумор	203
Моджо	93	Інформаційний фронт	205
Гриць	97	Сон	206
Монгол	100	Чому так хотілося чебуреків	212
Камера	103	Макдональдз — індикатор цивілізованості	213
Кабан	105	Мамина черешня	216
Херсон	112	Похорон на Байковому	220
Зайчик-стрибайчик	117	Волонтери — це Святі Миколаї	222
Яр	119	Матч не смерті, але життя	224
Нахтігаль	124	«Асвабодітелі»	226
Змій	128	Залізний капут!	231
Джміль	134	Випробування на нашу долю	233
Джексон	137	Як я рятував яйця	234
Братик	141	Біржа	239
Самоха	146	Легенда про налбуфін	240
Про їжу	150	Паролі, паролі, паролі	242
Глюк	153	Рапорт. Догана. Відношення	246
Сем	156	Розтяжка	249
Самурай	159	Тату	250
Адам	161	Еліточка	253
Баркаш	165	Ядерка	255
Захар	168	Інвестиції набоями	257
Мій біль — Берта	170	Діскавері ченел	259
Тиліві історії	173	Золото	260
Український воїн	175	Спецоперація	261
Полігамія	178	День народження генерала	262
Парадокс Шаманова — Іович	179	Фаталіті	265
Кіно і німці	182	Сапер	266
Дякую Богові, що я не москаль	187	Сили й засоби ведення війни	267
Батьки і діти	190	Трохи нарцисизму (Бо тут багато займенника «я»)	269
Віра	192	Ми тут для того, щоб стати спогадами наших дітей	272
Секс в армії	194		
Смерть	200	Про автора	273

Командир суміжного підрозділу попросив про допомогу. Треба розвідати місцевість і провести на позицію дивізіон САУшок¹. Район Василькова. Ми стрибнули в бусик і помчали на точку. Висаджуємось. Усе тихо. Розподіляємо сектори. Спостерігаємо за ситуацією. Маякуємо командирю САУшок:

- Усе чисто, можете заходити.
- Ви такі круті. Ви ССО?²
- Ні. Ми «Не ССО!»

¹ САУ — Самохідна артилерійська установка.

² ССО — Сили спеціальних операцій.

ПЕРЕДМОВА

Навіщо мені все це писати? Нам би все це забути, як страшний сон. Але ні. Декого й дещо я не забуду ніколи... Попри те, що я взяв до рук зброю, я залишився журналістом і письменником, тому нотував усе, що з нами відбувалось під час цієї війни.

Я писав цю книжку не в хронологічному порядку. Ми були в багатьох місцях нашої України: Васильків, Ірпінь, Запоріжжя, Донбас, Луганщина, Харківщина й знову Донбас, Бахмут. Помандрували багато. Хронологію війни нехай пишуть історики, хронікери, журналісти. Я не хочу писати некрологів про загиблих товаришів — коли й де народилися, де вчилися, як потрапили на війну... У цій книжці вони живі. Вони ще їдять, сміються, жартують над собою, над війною і над смертю. Хтось із ветеранів згодом обов'язково напише — хто й куди наступав, що звільняв і якою ціною. Для мене важливі люди, які воювали поруч. Особистості, про яких, можливо, не згадають у підручниках історії, але саме на таких людях тримається держава. Чоловіки та жінки з великої літери, попри те що дехто з них в армії раніше й не був ніколи. Звичайні, пересічні баристи, автомеханіки, водії маршруток, виконроби, студенти, гопники, журналісти, які в один момент стали іншими. Вийшли, вистрибнули із зони свого комфорту, перевзулися з кросівок у берці й одягнули камуфляж. А дехто ще певний час воював у кросівках. Ніхто з них не народжувався воїном. У дитячому садочку не вчили, як накладати турнікети, а в школі не було підручників з фортифікаційних споруд. До речі, дарма...

Тому всі люди, про яких я пишу, є справжніми героями своєї країни. Навіть ті, які так і не дочекались ні орденів, ні медалей. Багато хто дістав поранення, дехто загинув. Але всі вони стали складовою великого організму під назвою Збройні Сили України. Це велетенське братерство людей, які обрали шлях воїнів. І сьогодні ми впізнаємо одне одного на вулиці не по «тактикульному» взутті, чи сумці, чи штанах, чи годиннику «Гармін», а по погляду, по очах, які бачили таке, що краще не згадувати, по манері курити в руку, по ході й специфічних словах: «зеленка»³, «коробочка»⁴, «лашпердос»⁵, «плюс» і багато інших... Аватари⁶ та покемони⁷ — вже зовсім не персонажі фільмів. І для цих людей слова «Дашка», «Ксюха» — вже не жіночі імена. Муха⁸, пташка⁹, равлик¹⁰ вже не асоціюються з тваринами, так само як кабачки¹¹ — з овочами. А фраза стюардеси «Ми йдемо на посадку»¹² може викликати у такої людини дивні асоціації і привести до збудженого стану. Вона почне шукати бронік і розсовувати снікери по кишнях.

ВИБАЧТЕ! У цій книжці багато нецензурної лайки. Але по-іншому ніяк. З пісні слів не викинеш, а на війні без матів не обійтись...

³ Зеленка — зелені насадження, в яких можна сховатися. Посадки між полями.

⁴ Коробочка — броньована техніка.

⁵ Лашпердос — людина, яка не викликає довіри.

⁶ Аватари — військовослужбовці, що часто вживають алкоголь, попри заборону (аналогії із синім кольором шкіри).

⁷ Покемон — кулемет Калашникова модернізований (ПКМ).

⁸ Муха — одноразовий ручний гранатомет.

⁹ Пташка — дрон.

¹⁰ Равлик — коробчатий магазин для АГС-17 (автоматичного гранатомета станкового).

¹¹ Кабачки — заряди до РПГ, міни й снаряди (формою схожі на кабачки).

¹² «Йдемо на посадку» — маються на увазі зелені насадження між полями, які штурмували найчастіше.

ЩО??? Я І АРМІЯ?! ХАЙ БОГ МИЛУЄ!

Хлопчики грають у війнушку, дівчата — у ляльки. Майже кожен хлопчик у дитинстві мріє стати військовим. Я ріс в оточенні хлопчиків, які до п'ятого класу точно хотіли в армію. А хто не хотів після фільму про десантуру «В зоні особливої уваги»? Я — не виняток. І зрозуміло, що в нашому дитинстві ворогами були фашисти, німці, ковбойці (саме ковбойці, а не ковбої). Виховані на радянських фільмах про війну, ми розподілялися на червоних і білих, а частіше — на наших і німців (грати за яких ніхто ніколи не хотів). У фашисти набирали найнікчемніших, найслабкіших і наймолодших хлопчиків. І фашисти мали завжди програвати в кінці гри... Минув деякий час, і вже теперішнє й наступні покоління українських хлопчиків і дівчаток гратимуться у війнушку проти орків, кацапів і москалів.

Нещодавно ми бачили, як в одному селі малеча зробила імпровізований блокпост. Усі автівки дисципліновано зупинялись (а машини були переважно військові). Зупинились і ми. Хлопчик років десяти, у шортах, із дерев'яним «калашматом» запитує:

— Хто такі, звідки, мета в'їзду в село?

— Слава Україні! Ми — свої. Завдання: пошук магазину типу сільмаг; купівля морозива типу пломбір. Мета: задоволення гастрономічних мрій особового складу.

— Героям слава! Проїжджайте! Сільмаг на перехресті.

Я запитую в хлопчика:

— А хто за москалів грає?

— А за них ніхто грати не хоче. Хто ж хоче орком бути?!

Дітям, звичайно, краще гратися в учителів і лікарів, у ветеринарів і ведучих новин, у доньки-матері. Але війна диктує свої правила. Я теж, бігаючи з пластмасовим автоматом по будмайданчику за «фашистами», ніколи не думав, що мені доведеться взяти до рук бойову зброю.

До речі, є певний дуалізм або біполярочка в чоловіків, які в дитинстві грались у війнушку. Ми майже всі є прихильниками маскулінності: любимо ножі, автомобілі, зброю, камуфляж і «тактикульність». АЛЕ! Потрапити в армію майже ніхто ніколи не хотів. Бо ми з юності налякалися розповідей про зовсім не райдужне життя, яке було в радянській, а потім і в українській армії. Тому намагалися вступити до інституту, що гарантувало відкосити від армії на п'ять років. Проте як потім мені казав тодішній міністр оборони України Кузьмук: «Правильно робив, що косив!». (З Кузьмуком ми якось писали інтерв'ю на Громадському радію). Бо, за його словами, у дев'яності армія просто існувала на межі вимирання. Годували вкрай погано. Одягали в невідомо що. Будували дачі генералам.

Армія тоді була наповнена загадковими істотами типу прапорів, дідів, салаг, духів, слонів, бобрів, салабонів, гусаків, черепів і фазанів. Коли людина, яка відслужила, розповідала не про бойові навички, не про стрільби, не про свої напівбойові подвиги, а про те, як вони втікали в самохід і смажили картоплю, купляли або зливали й розводили спирт та як робили дембельські альбоми. Армія, в якій солдати у мирний час голодували й утікали, а потім їх шукали всім батальйоном по сусідніх селах. Я вже не кажу про те, що в армії панувала «дідівщина» і повертались звідти мінімум з виразкою шлунку, а максимум — з відбитими нирками чи селезінкою. Були, звичайно, і плюси: там навчали фарбувати траву й листя з дерев у зелений колір, бордюри —

у білий, закопувати «бички» на глибині одного-двох метрів і чистити картоплю на роту солдатів. Я знаю про такі «плюси» з розповідей однолітків, які через це пройшли. Особливо ніхто ніколи не хотів потрапити в учебку «Десна».

«Краще дупою сісти в костьор, ніж попасти служити в Остьор», — ще й така гуляла серед молоді приказка. Ну й моя улюблена (про тих, хто відкосив): «Я танків не бачив, гранат не кидав. Проте я два роки і їв усе, і спав». Українська армія була тоді радше посміховиськом, ніж силою, на яку сподівався народ і якою пишалась країна. І навіть паради на День незалежності сприймалися як «потешні війська», а не як реальна сила. Як журналіст, я часто висвітлював такі перформенси. Солдат у громадському транспорті чи на вулиці викликав швидше жаль і співчуття, ніж гордість. А ті, хто потрапив до армії як строковик, вважалися лохами, бо не змогли знайти ані грошей, ані зв'язків, щоби відкосити.

А я просто переїхав до Києва, і військкомат мене не знайшов аж допоки не виповнилось мені 27. На той момент я вже працював журналістом на поважному телеканалі, і переді мною відкривалися перспективи закордонних відряджень. Тому мені вкрай необхідно було отримати закордонний паспорт. А без папірця з військкомату цього не зробити. Я розумів, що мені доведеться заплатити штраф, але найгірше — що мені «виноситимуть мозок». Кременчуцький військкомат я пам'ятав з восьмого класу, коли ми в сімейних труханах бігали коридорами цього дивного місця по кабінетах лікарів. Я тоді про себе дізнався багато цікавого. Що я, найімовірніше, потраплю в морфлот, що в мене одна нога коротша за іншу аж на сім сантиметрів (щось таке наплів мені хірург) і що я — «розумово відсталий».

Уся атмосфера, запах і аура військкомату були налаштовані таким чином, щоб дати тобі зрозуміти власну нікчемність і,

як наслідок, — невідворотність потрапляння тебе до лав української армії. Але я втік учитись і працювати до Києва. І про армію згадував, коли ми їздили знімати сюжети про навчання і якісь реформи в армії. Проте кожного разу, коли я приїжджав на якийсь полігон чи у військову частину, я розумів, що саме ця будівля могла стати моєю домівкою мінімум на рік. Отже, врешті я знову опинився у військкоматі, щоб отримати військовий квиток, бо без нього не видавали закордонний паспорт. А мені, як я казав, треба було їздити в закордонні відрядження.

— Так. Ти вчився на перекладача? — спитав мене суворий вусатий воєнком, трохи схожий на маршала Будьонного, одначе без шаблі й коня.

— Так точно! — бравим голосом солдата Швейка відповів я.

— А працюєш журналістом?

— Так точно!

— Пиши у воєннику, — каже він писарю, — «перекладач військової преси».

Так у мене з'явилася ВОС (військово-облікова спеціальність). По суті — це одні з найголовніших літер для солдата. Яка в тебе ВОС — за тією спеціальністю і служити відправлять. Але це не точно. Бо я, «перекладач військової преси», був парамедиком, стрільцем, «молдавським» сапером (потім поясню, як це), гранатометником, другим номером АГС, кухарем, водієм, стрільцем, штурмовиком і ін.

«Пофіг, — подумав я, — пишіть хоч шахматно-водолазним кавалеристом. Я в армію аж ніяк не потраплю. Ані ногою». Утім, у Бога на все завжди Свої плани...

До потрапляння у військо я не вважав себе хіпі й пацифістом. Одначе в армії є дві привабливі теми — це зброя і форма! По-перше, це красиво. Я про форму. Особливо про форму країн НАТО. Я вам так скажу: більшість чоловіків її обожнюють, адже на ній